

Személyes találkozás szülőfalum jeles költőjével, Csoóri Sándorral

Zámoly – Domonkos Mátyás 2004-ben egy falunapi rendezvényen elhangzott szavait idézve – irodalmi szempontból arról híres, hogy „az egy főre eső jeles írók-költők számát tekintve Rácegrespuszta után az ország második települése.” Mindkét helység két-két híres alkotót adott az országnak, a Tolna megyei pusztá (ma Sárszentlőrinchez tartozik) Illyés Gyulát és Lázár Ervint, a Fejér megyei község Csanádi Imrét (1920 – 1991) és Csoóri Sándort (1930 -).

A Székesfehérvártól 14 kilométerre, északra található falu mindig számon tartotta az irodalmi tevékenységével naggyá lett fiait, igazi, termékeny kapcsolatba azonban csak a rendszerváltást követően léphetett velük. A hivatalos találkozókat sem maguk a költők, sem a falu akkori vezetői – ma már ismert okokból – nem szorgalmazták.

A 90-es években megváltozott a helyzet. Számos eseménymutatta az örvendetes szemléletváltást. Létrejött Zámolyon a Csanádi Imre Baráti Társaság, amely a már elhunyt költő emlékét ápolja, költészetét népszerűsíti. Csanádi szülőházára emléktábla került, melyet Csoóri Sándor avatott fel. A baráti körnek köszönhetően gyakori vendég a helyi rendezvényeken (falunapi irodalmi találkozókon, iskolai szavalóversenyeken stb.) Alföldy Jenő, a költő munkásságának értője, kutatója (2009-ben jelent meg kétkötetes monográfiája *Csanádi Imre költői világa* címmel). Az általános iskola 2007-ben felvette Csanádi Imre nevét, s a névadó ünnepség szónoka szintén Csoóri Sándor volt. Gyakori szereplője a kulturális rendezvényeknek az Ifjú Muzsikás Együttes is ifj. Csoóri Sándor vezetésével. Mindkét költő a falu díszpolgára lett.

2010-ben, augusztus 13-án a zámolyi napok irodalmi rendezvényére a teleházban került sor. Természetesen hivatalos volt az eseményre Csoóri Sándor is, aki ebben az évben töltötte be 80. életévét. Bár a falu küldöttsége részt vett a hivatalos fővárosi köszöntő ünnepségen, a szülőhely lakossága nevében ekkor történt meg az irodalomban kiemelkedőt alkotó s hazánk közéletében is fontos szerepet játszó költő felköszöntése. A csendes utcára kirakott székek fokozatosan megteltek az érdeklődőkkel, akik között minden korosztály képviseltette magát. A teleház tulajdonosa, vezetője, Menyhárt István mondott néhány baráti mondatot, s hogy irodalmi hangulata is legyen az ünneplésnek, engem kért meg, olvassam fel Csoóri Sándorhoz írott verses levelemet (l. Pannon Tükör 2010/4). Ezután az ünnepeltnek adott szót, félig komolyan, félig tréfásan megjegyezve, hogy

az akadémiai ceremóniával ellentétben itt arra is van mód, hogy megszólaljon.

Csoóri Sándor – természetesen megköszönve a neki címzett meleg szavakat – igazi népművelő módjára a modern költészet rejtelmeibe igyekezett bevezetni falusi hallgatóságát. Régi írásaiból szemezgetve – melyek aligha jutottak el annak idején mostani közönségéhez – bizonyította, hogy a népdalok és a modern költészet képalkotó módszere nincs is olyan távol egymástól, mint sokan gondolják.

Megjelenése idején, fiatal magyartanárként magam is olvastam a *Tenger és diólevél* című esszét (még korábban a *Szántottam gyöpöt...* címűt), s tanári gyakorlatomban is hasznát láttam az ebben leírtaknak az avantgárd irányzatok, különösen a szürrealizmus tanításakor. Most újra érdeklődéssel hallgattam, hogyan győzte meg a költő a sármelléki népi együttest, hogy elfogadja a modern, 20. századi költői nyelven megírt népi játékot *A halálba táncoltatott lányról*. Felidézhettem újra magamban is a példákat a népdalokból, amelyek azt igazolták, hogy az irodalom - a népi irodalom is - túllép a közvetlen szemlélet számára felfogható képalkotáson. Az együttes tagjai ugyanis nehezen fogadták el a költői szöveget, mert mint megfogalmazta egyikük „magyarul szól... de mintha a szavak nyaka ki volna tekerve”

Talán nem felesleges néhányat kiemelni azon idézetek közül, melyekkel Csoóri Sándor érvelt a modern költői nyelv mellett:

*Lányok ülnek a toronyban
arany koszorúban,
arra mennek a legények
sári sarkantyúban. ...*

*Házunk előtt folyik el a Berettyó,
Abban úszik egy fekete koporsó,...*

*Annyi bánat a szívemen,
kétrét hajlott az egeken.
Ha még egyet hajlott volna,
Szívem kettészakadt volna...*

Megszokott jelenség, hogy a lányok a toronyban ülnek? Naponta koporsók úsznak a Berettyón? Stb. Kérdései arra hívták fel a figyelmet, amit Mohácsy Károly középiskolai tankönyvei a költői nyelv többértelműségéeként tárgyalnak.

Csoóri hangsúlyozta Petőfi, Arany szerepét a 19.

századi magyar költészet, magyar nyelv megújításában, megteremtésében, ám Ady-, József Attila-sorokat idézett bizonyítandó, hogy a 20. századi, bonyolultabb világ más nyelvet igényel, mint az előző századé. Kortársaival, Juhász Ferencsel, Nagy Lászlóval, Tornai Józseffel ehhez keresték a költői eszközöket.

A hallgatóság nagy tisztelettel hallgatta a falu szülöttét, remélhetően sokan értették is az egyszerű nyelven elhangzó érveket. A jó hangulatot fokozta, hogy a prózai szöveget meg-megszakította az Ifjú Muzsikás Együttes jelen lévő tagjainak játéka.

A költő előadását a tudósé követte. Lukács László néprajzkutató – szintén zámolyi születésű, s a falu díszpolgára – kutatási eredményeiből adott közre néhány fontos adatot: Kik voltak azok, akik a Zámolyon is énekelt népdalok gyűjtésében, közzétételében részt vettek? Közben öreg este lett, s a forgatókönyvnek megfelelően ismét én mondtam el egyik versemet.

A találkozó zárásaként a teleházban a háziasszony készítette finom vacsora, a zamatos helyi borok és kötetlen beszélgetés oldotta a hangulatot. Én közben ízelelgetve a személyes ismeretség élményét szülőfalum nagy költőjével, elraktározgatva magamban további írásra biztató szavait, eltűnődtem, s kicsit elszégyelltem magam. Nem így kellett volna befejezni ezt az estét. Elő kellett volna vennem frissen dedikált kötetét, a **Harangok zúgnak bennem** címűt, s felolvasnom belőle egyik szép költeményt. Az lett volna méltó zárásó bölcs előadásához. A szervezők biztosan egyetértettek volna vele.

Például:

„... Nem, még nem megyek.

Dacolok még kicsit az elmúlással,

ahogy az életemmel is dacolni szoktam,

néha jajszóval, néha fáklyalánggal ...

Élek, könnyülök, lassan fény leszek,

boldog kertekre bírom rá magam:

babvirágra, mályvára, nefejejsre,

ők tudják jobban, merre visz utam.” (Ami maradt)

Lángi Péter

UTASSY JÓZSEFRE ÉS PAPP ÁRPÁDRA EGYÜTT EMLÉKEZETT AZ EÖTVÖS COLLEGIUM

Az *Eötvös-kollégisták voltak* című sorozat 23. estjén, 2010. szept. 28-án a közelmúltban elhunyt hajdani kollégistatársaira emlékezett a Kollégium Baráti Köre. Az emlékező estet Horváth László igazgató úr nyitotta meg, moderátora Bakos István volt, aki Mátyus Alizzal együtt e sorozat szervezője. Bevezetőjében emlékeztetett e sorozat 6. összejövetelére 2007. okt. 25-re, amikor a hajdani kollégista *Kilencek* mutatkoztak be, s ahol betegsége miatt Utassy József nem jelenhetett meg. A sors ajándékának tartja, hogy 2009. december 9-én az URÁNIA Nemzeti Filmszínházban a KILENCEK – az 1995-ben elhunyt Rózsa Endre kivételével – tőle személyesen vették át Bethlen Gábor-díjait, kiemelkedő alkotómunkásságuk elismerését.

Az ezredforduló magyar irodalmának két kiválóságát, hajdani kollégistatársainkat idézzük:

MEMENTO:

Papp Árpád: Búcsúféle - Dsidára is emlékezve

Megtettem mindent, amit megtehettem?

Vesztett csaták tábori papja lettem.

Mivel az életben nem gyűlt semmi másom -

Engedjétek el minden tartozásom.

Talán az leszek, aki vagyok, voltam -

Csak éppen holtan. (Kaposvár, 2009 szeptember)

Utassy József: Utolsó napok

*Majd eljönnek az utolsó napok:
szemem se rebben, fogam se vacog,
ha eljönnek az utolsó napok.*

*Majd hallani vélem hangodat ott,
hol a szív hőkken, hol az ész dadog:
hívattál, Uram?! Íme: itt vagyok!*

*Állok előtted büszkén, hontalan,
szemem követ egy csóvás csillagot,
ám gondja van annak is, gondja van:*

hát rá se hederít, hogy meghalok.

(Forrás, 2000.január)

Az Eötvös József Collegium százéves épületén augusztus eleje óta gyászlobogó leng.

PAPP ÁRPÁD költő- és műfordítóról barátja, tanártársa **Szjártó István** emlékezett. Beszédében vázolta barátja életútját, a forradalomban vállalt szerepét, igazságkereső emberi habitusát, költő-műfordítói alkotó munkásságát, szerepét a görög irodalom honosításában, amelyet Szabó András illusztrált néhány emlékezetes versének és műfordításának előadásával. Papp Árpád aki 1937 március 19-én Somogyaszalón született, s 2010. aug. 10-én Ajkán halt meg, 1955-ben lett a hajdani Collegium épületében lévő diákszálló lakója...

UTASSY JÓZSEF alakját a KILENCEK alkotócsoporthoz tartozó kollégista- és költőtársa, **Kovács István** idézte fel. A sok történettel, anekdotikus elemekkel, versidézetekkel tarkított, a Nagytársalgó közönségének jórésze által is *Dzsó*-ként ismert és tisztelt személyiség varázsa áthatotta e megemlékezést, s különleges élményt adott az esten résztvevőknek. Ezt követően **Szabó András** adott elő Utassy verseket, majd **Kovács István**, **Mezey Katalin**, **Oláh János** Utassynak dedikált verseik elmondásával színesítették az emlékezést. Szabó András az elhunyt Rózsa Endre, valamint a távol lévő **Kiss Benedek** dedikált versével és **Péntek Imre** először itt elhangzott *Zúgását halljuk* című, Utassy József halálára írott versével idézte meg Őt.

Az emlékest meglepetése **Marin Georgiev: Utassy**

József című gyászverse volt, amelyet **Arató György** révén szeptember 17-én kaptuk meg. Az ő nyersfordítása alapján kollégista barátját, a bolgár költészet másik nagy ismerőjét, **Kiss Benedeket** kértük meg, hogy a mostani emlékestre fordítsa le magyarra a költeményt. Egykori bolgár kollégistánkat, **Szalayné, Kraszimira Gadsokovát** pedig arra kértem, hogy az **Utassy József** c. gyászverset eredetiben bolgáruul olvassa föl, s a hozzá tartozó Utóiratot pedig bolgáruul és magyarul is. A vendégek között hat-hét bolgár, ill. bolgáruul tudó is volt, tehát eredetiben is értő közönség fogadta, de igazi sikert aratott, amikor **Kiss Benedek fordításában** magyarul is elhangzott.

A kétórás emlékestén számos közeli barát, egykori szobatárs, alkotótárs is emlékezett rá. Közülük a moderátor, a Fácánosbeli kollégiumi szobatársnak, **Mihályfalvy László** kaposvári igazgatónak; az Utassy-rajongó hajdani ifjabb kollégistatársnak **Spíró Györgynek**; valamint a maga- válogatta Ezüst rablánc c. legutóbbi kötete kiadójának adott szót. **Szondi György** egykori kollégista-társunktól megtudtuk s meghallhattuk a másik nagy bolgár költő, **Ivan Canev** Utassyról írott gyászversét is. Tehát ezen az emlékestén **három** (Péntek Imre, Marin Georgiev, Ivan Canev) **Utassyról írott gyászvers ősbemutatója** volt, s úgy vélem, hogy az Eötvös József Collegium Baráti Köre méltón emlékezett meg holt költő társairól.

Budapest, 2010. október 1.

Bakos István

Részlet a keszthelyi kiálltásról

